

- z wymiany krajowej 16 egzemplarzy wydawnictw zwartych i 52 egzemplarzy wydawnictw ciągłych (13 voluminów, 9 tytułów);
- jako dary wpłynęły 2 egzemplarze wydawnictw zwartych i 75 egzemplarzy wydawnictw ciągłych (20 voluminów, 3 tytułów);
- zakupiono 2 egzemplarze wydawnictw zwartych i 16 egzemplarzy wydawnictw ciągłych (10 voluminów, 6 tytułów).

Łączna wartość nowych zbiorów wynosiła 23.807,57 zł (przy wycenie wpływów Biblioteka opiera się na aktualnym średnim kursie walut publikowanym przez NBP). Małe wpływy wydawnictw zwartych wynikają z dużych zaległości w opracowaniu akcesyjnym i katalogowym książek.

Biblioteka wysłała na wymianę 1588 egzemplarzy wydawnictw PTB. Opracowano 192 voluminów wydawnictw ciągłych i 79 voluminów wydawnictw zwartych. Uaktualniono też wykaz tytułów czasopism zagranicznych, otrzymywanych przez Bibliotekę i notowanych przez Katalog Centralny Biblioteki Narodowej.

Z Biblioteki na miejscu skorzystało 296 osób, poza Bibliotekę wypożyczono 224 pozycje. Biblioteka wykonała również kserokopie ze 175 różnych pozycji dla zamawiających instytucji i osób.

Poza działalnością biblioteczną prowadzona jest również wysyłka wydawnictw PTB dla członków honorowych, wysyłane są egzemplarze reklamowe i recenzyjne oraz sprzedaż numerów antykwarycznych.

W 1999 r. w ramach remontu generalnego budynku, w którym znajduje się Biblioteka, przygotowano pomieszczenia magazynu wydawnictw archiwalnych, przenosząc cały zbiór do czytelni na okres trwania prac remontowych.

IX. DANE LICZBOWE O DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ TOWARZYSTWA

W roku sprawozdawczym Towarzystwo liczyło 1417 członków, w tym 984 zwyczajnych, 218 nadzwyczajnych i 19 honorowych; przyjęto 52 nowych członków, skreślono lub wystąpiło z PTB 57 osób, a 9 członków Towarzystwa zmarło: dr H. Tomczyk, dr Z. Zwolińska – Oddz. Krakowski, prof. dr hab. B. Sałata – Oddz. Lubelski, prof. dr hab. J. Knypl – Oddz. Łódzki, prof. dr hab. T. Kimsa – Oddz. Śląski, mgr K. Zawieja, dr M. Żurawska – Oddz. Wrocławski, prof. dr hab. K. Kulka – Oddz. Olsztyński, dr K. Benben, dr W. Rudnicka-Jeziarska – Oddz. Warszawski.

Szczegółowe dane Oddziałów i Sekcji znajdują się w tabelach 1–4.

Warto również zaznaczyć pamięć Towarzystwa o zmarłych członkach: w związku z uroczystością

Wszystkich Świętych złożono kwiaty i zapalono znicze na grobach botaników w Oddz. Krakowskim i Łódzkim. Z inicjatywy Sekcji Dendrologicznej przeprowadzono renowację płyty nagrobnej Antoniego Wróblewskiego na cmentarzu w Kórniku. Staraniem Sekcji Paleobotanicznej wykonano na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie nagrobek Dr Jerzego Lilpopa, renowację nagrobka Karola Wallischa oraz zadbano o wykonanie tablic nagrobnych zmarłych paleobotaniczek – Janiny Oszast i Marii Reymanówny.

Alina STACHURSKA-SWAKOŃ

VARIA

SYMPOZJA „HUMUS ET PLANTA” JAKO OWOC WSPÓLPRACY NAUKOWEJ

„Humus et Planta” symposia as the result of the scientific cooperation

W numerze pierwszym *Wiadomości Botanicznych* z roku 1998 Pani Profesor Jadwiga Siemińska napisała artykuł o "Przyjaźni i współpracy jako zasadzie postępu naukowego w fykologii". Redakcja *Wiadomości* postawiła przy tej okazji pytanie, czy tak dzieje się tylko w fykologii?

Zarówno artykuł, jak i powyższe pytanie zachęciły mnie do napisania o sympoziach, które odbywały się pod hasłem „Humus et Planta”, tym bardziej, że rozwijały się one, podobnie jak w dziedzinie fykologii, ze współpracy polsko-czechosłowackiej. Pionierami byli tutaj profesor Bronisław Niklewski w Poznaniu i profesor Silvestr Prat w Pradze Czeskiej.

Sympozja te nabyły następnie charakteru międzynarodowego w szerokim tego słowa znaczeniu i odbywały się kolejno w Poznaniu (1957), w Pradze i Brnie (1961), w Karpaczu (1965), w Pradze (1967, 1971, 1975), w Brnie (1979) i ponownie w Pradze (1983). Łącznie odbyło się więc 8 sympoziów z inicjatywy polsko-czechosłowackiej. Następnie zawiązano stowarzyszenie pod nazwą „International Humic Society”, w ramach którego odbywały się corocznie dalsze konferencje w różnych krajach świata. W 1996 r. odbyło się takie sympozjum we Wrocławiu.

W pierwszej, poznańskiej konferencji, podobnie jak w Karpaczu uczestnikami byli jedynie uczeni z Polski i Czechosłowacji. Na pierwszej konferencji prof. Niklewski wygłosił inauguracyjny wykład na temat „Próchnica jako ogniwo procesów życiowych organizmu roślinnego”, a prof. Prat omówił wpływ sub-

stancji próchnicznych na pobieranie soli mineralnych oraz na tworzenie się chlorofilu u roślin. Dalsze referaty dotyczyły szerokiego aspektu zagadnień fitofizjologicznych, mikrobiologicznych i rolniczych. Referaty te zostały opublikowane w 9 tomie *Acta Agrobotanica* z 1960 r.

Podczas kolejnych sympozjów rozwijano coraz to szersze aspekty zagadnień fitofizjologicznych, biochemicznych, mikrobiologicznych, uprawowych, gleboznawczych i chemiczno-rolniczych. Udział uczonych z różnych krajów coraz bardziej się poszerzał; przybyli specjaliści z problematyki humusowej, nawet z dalekiej Japonii. Referaty wygłaszane na kolejnych sympozjach były następnie publikowane przez Instytut Produkcji Żywności w Pradze pod nazwą *Studies about Humus – Transactions of the International Symposium* w dwóch językach: angielskim i rosyjskim. Wyjątkiem była publikacja referatów wygłaszanych na konferencji w Karpaczu, mianowicie zostały one wydrukowane w *Wiadomościach Botanicznych* z 1968 r., gdyż uczestnikami tego sympozjum byli jedynie uczeni polscy i czechosłowaccy.

Plonem tych ośmiu sympozjów było zasadnicze pogłębienie zrozumienia biologicznej aktywności związków próchnicznych, ich budowy i syntezy oraz poznanie substancji, z których powstają. Ukazano ich działanie w gospodarce mineralnej i metabolizmie roślin (w szczególności fotosyntezie i oddychaniu) oraz znaczenie we wroście i plonowaniu roślin uprawnych. Uwzględniono ich rolę w ekologii z udziałem mikroorganizmów. Uwydatniono możliwość wykorzystania torfu i węgla brunatnego oraz kompostów liściowych dla celów rolniczych i ogrodniczych.

Dzięki osiągnięciom referowanych badań rozumiano prymitywizm dawnych pojęć o roli związków próchnicznych w rolnictwie jako elementów strukturalnych gleby. Zaskakującą nowością było wykazanie korzystnego działania związków próchnicznych w żywieniu zwierząt. Również wykazanie działania tych związków na przepuszczalność błon protoplazmatycznych i ich potencjał bioelektryczny, jak też możliwość wnikania do wnętrza komórek, zmieniło nasze poglądy na znaczenie ich w sensie biologicznym.

Podobnie jak podkreśliła to Pani Prof. Siemińska w swoim artykule o przyjaznej współpracy uczonych w dziedzinie fykologii, również i ja pragnę dać wyraz przekonaniu o znaczeniu kontaktów osobistych pomiędzy uczonymi różnych krajów w problematyce próchnicznej. Osobiście wiele zawdzięczam takim kontaktom z profesorami: Pratem z Pragi, Rypackim z Brna, Flaigiem z Brunszwiku, Christiewą z Dniepropetrowska i De Kockiem z Aberdeen. Wzajemne

wizyty niewątpliwie zaowocowały znaczącymi wynikami badań.

W końcu pragnę podkreślić znaczenie omówionych sympozjów dla zawiązania międzynarodowej organizacji pod nazwą „International Humic Society”, która to organizacja daje jeszcze lepsze możliwości współpracy międzynarodowej, niż luźno organizowane sympozja. Ale idea tej współpracy powstała w ramach przyjaźni pomiędzy uczonymi polskimi i czechosłowackimi, mieszkającymi o miedzę.

Stefan GUMIŃSKI

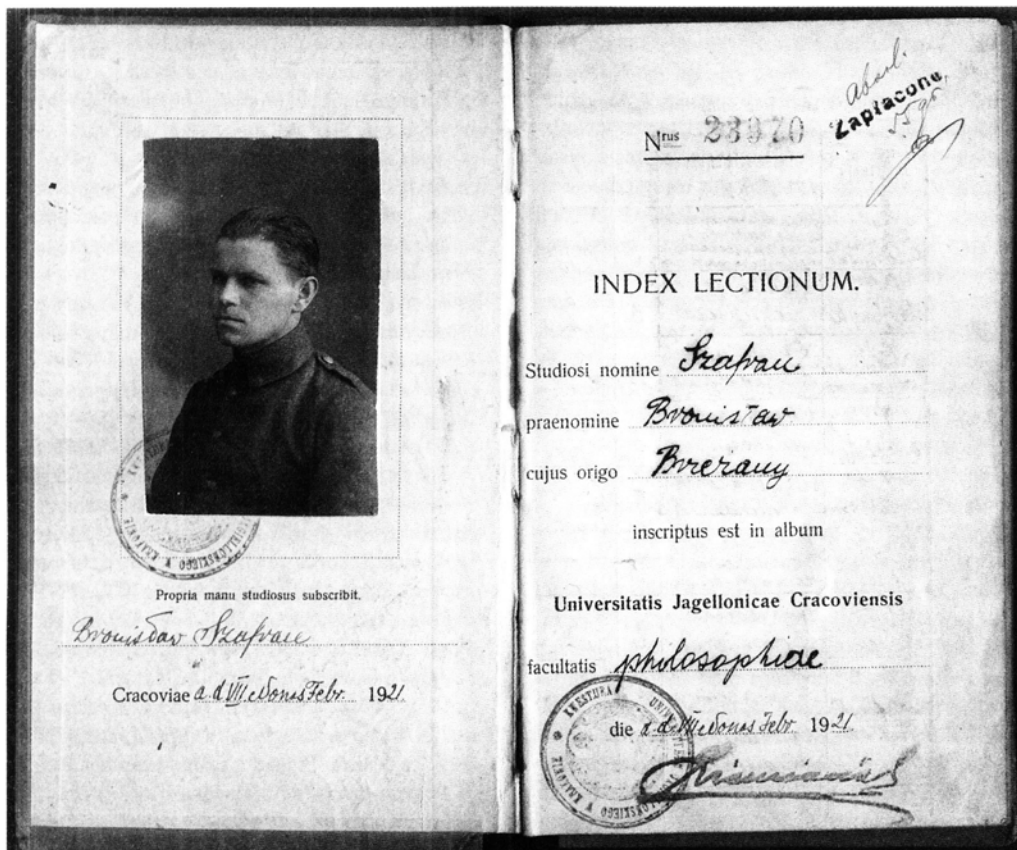
LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

35. BRONISŁAW WIESŁAW SULIMIR SZAFRAN

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 30 V 1897, Brzeżany [Galicja wschodnia], – 4 VII 1968, Kraków.
2. Rodzina – ojciec – Tomasz, nauczyciel gimnazjalny w Brzeżanach, następnie w Chrzanowie, matka – Helena (z domu Truszkowska), żona – Maria (z domu Juszcakiewicz, do 1929 r. na-

Fot. 1. Indeks UJ B. Szafrana. Ze zbiorów Muzeum Botanicznego i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ).

Phot. 1. The Jagiellonian University *Index lectionum* of Bronisław Szafrański. From the collections of the J. Dyakowska Botanical Museum and History of Botany Research Unit, the Jagiellonian University Botanic Garden (Cracow, Poland).

uczycielka w szkole podstawowej w Luszowicach) [ślub 26 VI 1928 w kościele św. Floriana w Krakowie, świadkami byli botanicy: Tadeusz Sulma i Józef Motyka], syn – Zdzisław, pracownik naukowy Akademii Medycznej w Krakowie. B. Szafran miał 8 braci i 3 siostry.

3. Wykształcenie – 1904/1905–1907/1908 – szkoła podstawowa w Brzeżanach, 1908/1909–1913/1914 – gimnazjum typu klasycznego w Brzeżanach. Przerwaną służbą w Legionach J. Piłsudskiego naukę miał kontynuować w Dębicy [w jednym z życiorysów podał: „dalsze studia gimnazjalne odbywałem w Dębicy w latach 1915/1916” – być może były to jakieś przyspieszone kursy organizowane przez wojsko, ponieważ w tym czasie nadal służył w Legionach], maturę miał zdać, jak sam podawał, w Brzeżanach

21 III 1918 [nie jest to możliwe, ponieważ w tym czasie był w niewoli włoskiej, być może świadectwo z tą datą wystawiło mu gimnazjum w Brzeżanach korespondencyjnie na podstawie zaświadczeń o odbytych w roku 1915/1916 kursach]. Od II [sic] 1921–1926 studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (Fot. 1.) [15 II 1926 – absolutorium].

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 17 I i 26 III 1927 [egzamin], 21 IV 1927 [promocja] – doktor filozofii w zakresie botaniki [promotor: W. Szafer] – Budowa i wiek torfowiska w Pakosławiu pod Hżą. Der Bau und das Alter des Moores von Pakoslaw bei Hża in Mittel-polen. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.* **1925** (8): 751–768; Budowa i wiek torfowiska w Pakosławiu pod H-

- zą. (Bau und Alter des Torfmoores von Pakostlaw bei Ilża in Polen). *Spraw. Komis. Fizjogr.* [1926, wyd. 1927] **61**: 17–34. 13 XI 1947 – kolokwium habilitacyjne i nadanie przez Radę Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego stopnia docenta w zakresie systematyki roślin ze szczególnym uwzględnieniem briologii [15 VI 1948 – zatwierdzenie habilitacji przez ministra oświaty] – Próba wyjaśnienia związku filogenetycznego między sekcjami torfowców. *Acta Soc. Bot. Pol.* **17**(2): 219–237 oraz „Pochodzenie i rozmieszczenie geograficzne polskich gatunków torfowców” [maszynopis]. W tym samym roku został mianowany docentem [w Archiwum UJ brak dokumentów]. 30 VI 1954 – profesor nadzwyczajny UJ.
5. Przebieg pracy zawodowej – 1923–1927 – wolontariusz w Instytucie Botanicznym UJ, 1 IX 1926–30 VI 1928 nauczyciel biologii w Prywatnym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim w Chrzanowie, 1 VII 1928 – do wybuchu drugiej wojny światowej – adiunkt w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach (z siedzibą we Lwowie), kierował wtedy Stacją Doświadczalną Uprawy Łąk i Pastwisk na Czarnohorze koło Worochty (połonina Pożyżewska i Zawojela w dolinie górnego Prutu), 1 I 1940–21 VI 1941 – pracował jako ogrodnik w ogrodzie botanicznym [radzieckiego] Uniwersytetu we Lwowie u prof. S. Kulczyńskiego [inne dane – błędne], VI – 31 VIII 1941 – po wkroczeniu armii niemieckiej do Lwowa pozostawał bez pracy, 1 IX 1941 – III 1944 – Instytut Badania Tyfusu Plamistego i Chorób Wirusowych prof. Weigla we Lwowie (jako nakładacz, następnie jako kontroler), III – 30 VI 1944 – Tarnów – [raczej] fikcyjnie zatrudniony w charakterze leśniczego nasiennego przez swego brata, który był nadleśniczym [informacje o innych zajęciach – nieprawdziwe], 1 VII 1944–28 II 1945 – leśniczy w Gumniskach koło Tarnowa. 1945–1967 – Uniwersytet Jagielloński: 3 III [może już od 1 II?] 1945–31 VIII 1946 – starszy asystent przy Instytucie Botanicznym, 1 IX 1946–31 VIII 1954 – adiunkt przy Ogrodzie Botanicznym [pomimo uzyskania tytułu docenta w 1948, nadal zatrudniony był na etacie adiunkta, czyli był docentem nieetatowym], równocześnie 1 I – 28 II 1947 – kontraktowy inspektor Ogrodu Botanicznego UJ, 1 IX 1954–30 IX 1967 – profesor Katedry Systematyki i Geografii Roślin na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ. Emerytowany – 30 IX 1967. Praca dodatkowa – Polska Akademia Nauk: 1 IX 1954–28 II 1962 – pracował na 1/2 etatu w Zakładzie, następnie Instytucie Botaniki PAN w Krakowie.
 6. Podróże naukowe – poza pobytem we Włoszech i Francji w czasie pierwszej wojny światowej, nigdy z Polski nie wyjeżdżał.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – briologia (florystyka, systematyka, fitogeografia i paleobotanika mszaków), a przed wojną także: palinologia i botanika użytkowa (łąkarstwo).
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Autor 57 publikacji botanicznych. Brak opublikowanej pełnej bibliografii, najpełniejsza w: Środoń A. 1969. Prof. dr Bronisław Szafran 1897–1968. *Wiad. Bot.* **13**(1): 3–7; pełna niepublikowana bibliografia zestawiona przeze mnie – w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). Najważniejsze prace: 1. praca doktorska [patrz p. 4]; 2. 1930. Torfowce Polesia. *Prace Biura Meljoracji Polesia* 1(3): 1–14. 3. 1934. Mchy dyluwjum w Staruni. *Diluvium mosses from Starunia*. *Starunia* 1: 1–17; 4. 1939. Rodzaje Polskich mchów. *Kosmos B* **64**: 27–101; 5. praca habilitacyjna [patrz p. 4]; 6. 1952. Mszaki Pienin. Les muscinés des Piénières. *Ochrona Przyrody* **20**: 89–117; 7. 1955. Mchy Jury Krakowsko-Wieluńskiej z uwzględnieniem rezerwatów przyrody. *Ochrona Przyrody* **23**: 213–254; 8. Flora polska. Rośliny zarodnikowe Polski i ziem ościennych. Mchy (Musc). PWN, Warszawa, T. 1, 1957, ss. 448; T. 2, 1961, ss. 405; 9. 1963. Flora słodkowodna Polski. Bryophyta I. Musci – Mchy. PWN, Warszawa, ss. 220.
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – pracą dokorską zapoczątkował w Polsce zastosowanie metody analizy pyłkowej do badań nad historią roślinności, klucz *Rodzaje Polskich mchów* był pierwszym opracowaniem mchów z całej Polski, dwutomowa monografia (1957, 1961), będąca pierwszą florą opisową obejmującą całość mchów Polski wraz z pracą z 1963 r. są fundamentem briologii polskiej. Był najwybitniejszym briologiem polskim swoich czasów.
 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – od początku pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim prowadził ćwiczenia z oznaczania mszaków i wycieczki briologiczne, od 1948/1949 prowadził wykłady monograficzne [do wyboru] poświęcone mszacom, wykłady te w różnych latach były różnie zatytułowane, np.: 1948/1949 – „Zasady bryologii (morfologia i sy-

- stematyka): I. Wątrobowce”, „Zasady bryologii (morfologia i systematyka): II. Mchy”, 1949/1950 – „Bryologia, część I. Wątrobowce”, „Bryologia, część II. Mchy”, 1957/1958 – „Zarys briologii”, 1965/1966 i 1966/1967 – „Zasady bryologii”, w roku akademickim 1966/1967 wykładał również „Biologie torfowisk”, po przejściu na emeryturę nie zaniechał wykładów i ćwiczeń – prowadził je wtedy bezinteresownie. Od 1 IV 1957 do śmierci kierował zorganizowaną przez siebie Pracownią Bryologiczną, przekształconą potem w Zakład Bryologii Instytutu Botaniki PAN; od 1962, gdy przestał pracować w PAN, sprawował bezinteresownie funkcję p.o. [pełniącego obowiązki] kierownika Zakładu Bryologii i Zakładu Lichenologii Instytutu Botaniki PAN. Jego zbiory zielnikowe w liczbie około kilku tysięcy kopert są w Zielniku Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego (KRA) i w Zielniku Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN (KRAM) [zielnik briologiczny KRA – wypożyczony na stałe do KRAM]. Dużo czasu poświęcał krakowskiemu Ogrodowi Botanicznemu: doprowadził do końca budowę największego w Polsce kompleksu szklarni (budowanych dla uczczenia 600-lecia UJ) składającego się z wysokiej palmiarni i 5 niższych części, kierował zagospodarowaniem przyłączonych do Ogrodu terenów i urządzeniem tam nowego alpinarium ozdobnego.
9. Działalność w innych dziedzinach – zajmował się jedynie briologią i Ogrodem Botanicznym UJ.
 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 1 XII 1965–30 IX 1967 – dyrektor Ogrodu Botanicznego UJ, a poprzednio od 1948 – zastępca dyrektora, współpracownik: Komisji Fizjograficznej PAU (od 14 VI 1926 do jej rozwiązania 9 VII 1945), Komisji Geograficznej PAU (od 30 V 1927 do jej rozwiązania 7 VI 1938), członek: komitetu redakcyjnego „Flora Polska. (Rośliny Zarodnikowe Polski i Ziem Ościennych)”, Rady Naukowej Instytutu Botaniki PAN w Krakowie (prawdopodobnie w latach 1958–1966), Komisji Biologicznej Oddziału PAN w Krakowie (1958–1968), Komisji Senackiej UJ do spraw Ogrodu Botanicznego (1958/1959, 1962/1963–1965/1966), Komisji Senackiej UJ do spraw Rolniczego Zakładu Doświadczalnego (1962/1963–1965/1966), Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego UJ (1967–1968), delegat docentów [nieetatowych] do Rady Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UJ (1948/1949–1949/1950).
 11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 11 V 1938 – brązowy medal za długoletnią służbę w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.
 12. Inne informacje – zaraz po wybuchu pierwszej wojny światowej jako 17-letni uczeń gimnazjum na ochotnika wyruszył 4 VIII 1914 w towarzystwie trzech starszych braci z oddziałem Strzelców Brzezańskich na miejsce zbiórki Strzelców przy ul. Oleandry w Krakowie i następnie brał udział w walkach 1 pp. Brygady J. Piłsudskiego. Na skutek tzw. „kryzysu przysięgowego” (VII 1917) Austriacy internowali oficerów, a B. Szafran wcielony został [według niektórych źródeł: zgłosił się] do armii austro-węgierskiej i skierowany na front włoski, gdzie w 100 [lub 55] pułku piechoty spędził czas jakiś w okopach nad Piawą. Na wiadomość o zawarciu przez Austro-Węgry pokoju z Rosją w Brześciu Litewskim (9 II 1918), opuścił, zgodnie z opinią byłych legionistów, armię austro-węgierską, przepłynął wzebraną rzekę Piawę i zgubiwszy po drodze wszystkie dokumenty wraz z pieniędzmi, oddał się do niewoli włoskiej, w której spędził ok. 10 miesięcy. Najpierw kilka miesięcy przebywał w obozie w Santa Maria koło Neapolu [był tam w lutym, jak pisze w jednym z listów], a następnie przez ponad pół roku – w obozie Succiso di Remisetto (95 kompania Prigionieri di Guerra [jeńców wojennych]) koło Reggio nell'Emilia (region Emilia Romagna, północne Włochy) – pracował przy wyrobie lasu w Apeninach Północnych [w jednym z listów napisał, że było to „w Alpach koło Genui”]. W niewoli lub jeszcze w okopach nad Piawą nabawił się malarii i o mało nie umarł. Po zakończeniu wojny wraz z innymi jeńcami-Polakami dotarł do Francji, gdzie zgłosił się 11 lub 19 II 1919 do organizowanej tam przez gen. Hallera Armii Polskiej, z którą wrócił do kraju w V 1919. Do 31 I 1921 – służył w Armii Polskiej: najpierw w I Instrukcyjnym Pułku Piechoty (9 kompania sztabowa) we Włocławku, następnie brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej jako strzelec II klasy w kompanii sztabowej 150 Pułku Piechoty Strzelców Kresowych [według przekazów rodzinnych brał udział w wyprawie kijowskiej], a po zakończeniu wojny – w Urzędzie Gospodarczym Grupy Operacyjnej generała Stanisława Pruszyńskiego uzyskując stopień sierżanta (dopiero po zwolnieniu z wojska mógł na początku lutego 1921 rozpocząć studia w UJ). Krótki urlop z wojska otrzymał na początku XI 1919 i spędził go w Dębicy. W czasie drugiej wojny światowej utrzymywał kontakty z Armią Krajową. W 1943

lub na początku 1944 wyjeżdżał pod fałszywym nazwiskiem (Śniezek) do Warszawy w celu przezwiezienia hodowli wszy do produkcji szczepionki przeciwtyfusowej, której miała się podjąć komórka AK [brak bliższych informacji]. W marcu 1944 obawiając się zbliżającej się Armii Czerwonej lub w obawie odkrycia przez Niemców jego związków z AK, opuścił nagle (w ciągu kilku godzin) wraz z całą rodziną Lwów i przeniósł się do swego brata do Tarnowa. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Polskiego Towarzystwa Przyrodniczego im. Kopernika. Od ok. 1946 mieszkał w zachodnim pawilonie w Ogrodzie Botanicznym UJ, 30 XII 1950 otrzymał od dyrektora administracyjnego UJ przydział służbowy na to mieszkanie (41 m²), mieszkał tu do 12 XI 1962 r. W 1953 miał być przeniesiony przez władze ministerialne na katedrę botaniki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ale Władysław Szafer nie zgodził się. W 1962 ówczesny kierownik Katedry Systematyki i Geografii Roślin UJ prof. B. Pawłowski wszczął postępowanie o nadanie B. Szafranowi tytułu naukowego profesora zwyczajnego, Rada Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ w 1963 wystąpiła (przez Senat UJ) do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego o powołanie go na stanowisko profesora zwyczajnego na Wydziale BiNoZ UJ, po czterech latach milczenia Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego przesłało wreszcie w XII 1967 informację, że sprawa jest nieaktualna. Był człowiekiem niezwykle skromnym, nadzwyczaj pracowitym, dobrym, życzliwym, bezpośrednim i koleżeńskim. Wypromował 1 doktora i 8 magistrów. Do uczniów należeli: dr Marian Kuc, mgr Zofia Waclawska. Lubił piesze wycieczki górskie. Zmarł nagle na serce. Pochowany jest na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

13. Wykaz najważniejszych źródeł. Archiwalne – Archiwum UJ: S III 246 (Bronisław Szafran), WBNZ 29, WF II 504 (Bronisław Szafran), WF II 508 (Album Doctorum Philosophiae Universitatis Jagellonicae 1888–1927), WMP 46 (Bronisław Szafran); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) – OB 199, B 103, B 343. Publikowane – Barzykowski T. 1968. Ś. p. Prof. Dr Bronisław Szafran. *Dziennik Polski* (Londyn) z dn. 8 X 1968; Kornaś J. 1971. Bronisław Szafran (30 V 1897–4 VII 1968). *Kronika UJ za rok 1967/68*, s. 108–109; Rejment-Grochowska I. 1987. Szafran Bronisław (1897–1968). [w:] S. Feliksiak

(red.) Słownik biologów polskich. PWN, Warszawa s. 522 [błędy]; Stermińska-Wróbel W. 1969. Profesor Bronisław Szafran (1897–1968). *Wiad. Bot.* **13**(1): 73–74; Szafer W. 1969. Bronisław Szafran 1897–1968. *Chr. Przycz. Ojcz.* **25**(4): 28–29. [biogram, zdjęcie]; Środoń A. 1969. Prof. dr Bronisław Szafran 1897–1968. *Wiad. Bot.* **13**(1): 3–7. [biogram, portret, bibliografia]. Informacje ustne uzyskane od syna – prof. Zdzisława Szafrana.

14. Materiały ikonograficzne – Archiwum UJ, Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ).

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

36. ANTONINA FUJA (siostra Maria Kalasancja)

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 2 VI 1899 Andrychów, – 28 VII 1971 Wawer koło Warszawy.
2. Rodzina – ojciec – Wojciech Fuja, robotnik

- (stróż), matka – Zofia z Byliców, bracia – Jan i Franciszek, siostry – Maria, Anna, Julia i Stefania.
3. Wychowanie – 1906/1907–1912/1913 – szkoła podstawowa i internat SS. Felicjanek w Detroit (USA), 1913/1914–1914/1915 – Prywatne Seminarium Nauczycielskie SS. Felicjanek w Detroit, 1921/1922 – kurs księgowości i prawa handlowego w Detroit, 1921 i 1922 – wakacyjny kurs pedagogiczny w Detroit Teacher's College, 1918/1919–1921/1922 – Gimnazjum Zgromadzenia SS. Felicjanek w Detroit afiliowane przy University of Ann Arbor i przy Catholic University of America w Waszyngtonie, VI 1922 – matura tamże, 30 VI 1923 – egzaminy uzupełniające maturę amerykańską złożone w Państwowym Gimnazjum Żeńskim w Krakowie, 1922/1923–1923/1924 i 1926/1927–1928/1929 – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.
 4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 11 XII 1928 i 1 II 1929 [egzaminy], 6 II 1929 [promocja] – dr filozofii w zakresie botaniki [promotor: prof. Michał Siedlecki] – „O restytucjach pędowych na izolowanych liściach dyni, ogórka i łubinu” [opublikowana pod tytułem: O tworzeniu się pędów i korzeni na izolowanych liściach dyni, ogórka i łubinu. On the Formation and Development of Roots and Shoots on the Isolated Cotyledons of Cucurbita, Cucumis and Lupinus. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. (I)* **1929**(2–7): 209–218]. Była pierwszą zakonnicą, która uzyskała tytuł doktora w Uniwersytecie Jagiellońskim. VI 1923–15 III 1933 – egzaminy naukowe z biologii jako przedmiotu głównego i języka angielskiego jako przedmiotu dodatkowego przed Państwową Komisją Egzaminacyjną dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich w Krakowie, 15 III 1933 – dyplom nauczyciela szkół średnich (biologia i język angielski w szkołach średnich z językiem wykładowym polskim i angielskim) teje Komisji.
 5. Przebieg pracy zawodowej – jako zakonnica pracowała w charakterze nauczycielki i dyrektorki szkoły (patrz p. 8 i 10).
 6. Podróże naukowe – nie odbyła żadnych botanicznych podróży naukowych.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – morfologia.
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Opublikowała jedynie 3 prace botaniczne, poniższy wykaz jest jednocześnie pełną bibliografią jej prac: 1. La formation et le développement des tiges et racines sur les cotylédons isolés des *Cucurbita*, *Cucumis* et *Lupinus*. *Compt. Rend. Mens. Cl. Sci. Math. Nat. Acad. Polon. Sci. Lett.* **1929**(4): 3. 2. praca doktorska – patrz p. 4. 3. O tworzeniu się pędów i korzeni na izolowanych liściach dyni, ogórka i łubinu. *Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn.* 1929, **34**(4): 21–22.
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – wykazała dotychczasowy błąd popełniany przy izolowaniu liścieni, polegający na tym, że izolowano liścienie wraz z grupą komórek merystematycznych, stanowiących zaczątek pączka pachwinowego; otrzymała i opisała przypadki kallusowej restytucji organowej izolowanych liścieni dyni i łubinu białego; wykazała, że nawet z pociętych na części nasion można uzyskać siewki pod warunkiem zachowania w danej części liścienia zdolnego do rozwoju merystemu pąka pachwinowego.
 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – 1917–1922 – nauczycielka w niższych klasach (grade 7–8) szkół podstawowych St. Joseph School, Jackson, 1918–1920 – Our Lady of Mt. Carmel School, Wyandotte oraz 1920–1921 – St. Hyacinth School, Bay City i St. Florian School Hamtramck w stanie Michigan (USA), 1924–1926 i 1929–1932 – nauczycielka w Seminarium Nauczycielskim w Wawrze koło Warszawy, I-VI 1933 – nauczycielka i bibliotekarka w Seminarium Nauczycielskim SS. Felicjanek w Żółkwi, 1933 – zorganizowała Prywatne Gimnazjum Żeńskie Zgromadzenia SS. Felicjanek w Wawrze pod Warszawą, 1933–1949 – nauczycielka w tymże gimnazjum, 1936–1946 – wybudowała, mimo działań wojennych i okupacji, nowy gmach dla tej szkoły.
 9. Działalność w innych dziedzinach – 25 X 1915 – wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr św. Feliksa z Kantalioje (Felicjanek) w Detroit (USA), 29 VII 1917 – złożyła śluby roczne tamże, 14 VII 1923 – złożyła śluby wieczyste w Krakowie.
 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 1933–1949 – kierowała zorganizowanym przez siebie gimnazjum dla dziewcząt w Wawrze, 1940–1949 – radna prowincjalna prowincji warszawskiej Zgromadzenia SS. Felicjanek, 1948/1949 – przełożona lokalna domu Niepokalanego Serca Maryi w wawerskiej szkole, 1950–1952 – radna komisarki generalnej Zgromadzenia w Krakowie, 1952–1958 – przełożona prowincji warszawskiej Zgromadzenia SS. Felicjanek.

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – nie była wyróżniana ani odznaczana.
12. Inne informacje – W 1907 wraz z rodzicami wyjechała do USA, gdzie 3 lata później zmarła jej matka. Do Polski wróciła w IX 1922. W 1937 wyjechała ponownie do USA zbierać fundusze na budowę szkoły. Główną jej troską jako kierownika szkoły było podniesienie poziomu nauczania w gimnazjum, w tym celu starannie doбираła personel pedagogiczny, wymagała permanentnego dokształcania się nauczycieli, kładła duży nacisk na solidne przygotowanie zajęć pod względem metodycznym, czemu miały służyć m.in. lekcje pokazowe i koleżeńskie. Stała uzupełniała zasób biblioteki i wyposażenie pracowni szkolnych. Sama wierna Polsce, uczyła dziewcząt patriotyzmu poprzez organizowanie akademii z okazji świąt narodowych, urządzenie zbiórek na Fundusz Obrony Narodowej i dla dzieci polskich na Zaolziu, pomoc żołnierzom podczas wojny, czy udział młodzieży w odbudowie Warszawy. Podczas wojny, wbrew nakazom władz okupacyjnych, podtrzymywała pracę szkoły, narażając się na drastyczne konsekwencje w razie niespodziewanej wizyty Niemców i wykrycia działalności. W stosunku do powojennej rzeczywistości – zdaniem ówczesnych władz oświatowych – zachowywała „pozory lojalności”. Oparła się na zaleceniu wprowadzenia Związku Młodzieży Polskiej na teren szkoły. W latach 1949–1952 – przebywała w Krakowie i pomagała tu w pracy archiwalnej w domu generalnym Zgromadzenia SS. Felicjanek. W okresie sprawowania urzędu przełożonej prowincji warszawskiej borykała się z problemami pojawiającymi się w związku z upaństwowieniem kilku felicianek instytucji, przyjęła wówczas nowe placówki, aby zapewnić siostrą utrzymanie. Jako przełożona dążyła do odnowy swej prowincji w pierwotnym duchu Zgromadzenia. W tym celu wydała wiele rozporządzeń dla wspólnot lokalnych, a sama udała się w pieszą pielgrzymkę do Częstochowy (1956). Zorganizowała jubileusz 100-lecia Zgromadzenia. Dbała o gruntowne przygotowanie zawodowe wychowawczyń przedszkoli, nauczycielek i katechetek. Przydzielając siostrą odpowiednie obowiązki liczyła się z ich predyspozycjami. Troszczyła się o zdrowie siostr posyłając je do miejsc uzdrowiskowych i rekreacyjnych. Serdecznością i dobrocią zdobywała sobie życzliwość ludzi. Była – zdaniem siostr – nieroztropnie hojna dla ludzi spoza Zgromadzenia, podczas gdy klasztor borykał się z poważnymi

mi trudnościami materialnymi. Była skłonna do ulegania opiniom innych i długotrwałego chowania urazów. Umiała jednak przyznać rację innym. Postulowanie i modlitwę uznawała za istotne cechy życia zakonnego. Kościół i kaplica w Wawrze zawdzięczają jej artystycznie złocone tabernakula, a ubogie świątynie warszawskie – bieliznę kielichową i inne paramenty kościelne. Była osobą nieprzeciętną: wybitnie inteligentna, przedsiębiorcza, posiadała duże zdolności organizacyjne i pedagogiczne. Mając umysł otwarty, wprowadzała w życie zakonne osiągnięcia cywilizacyjne swej epoki. W 1958 r. – po Kapitulie Generalnej decyzją władz Zgromadzenia pozostała w Rzymie, gdzie zbierała materiały do *Roczników Zgromadzenia*, mimo iż cierpiała od dawna na uciążliwe schorzenia nóg i chorobę serca. Z Rzymu powróciła do klasztoru w Wawrze w 1965, ale stan zdrowia nie pozwolił jej już na podjęcie poprzedniej aktywnej działalności. Pochowana jest na cmentarzu parafialnym w Wawrze.

13. Wykaz najważniejszych źródeł. Archiwalne: Archiwum Domu Generalnego Zgromadzenia SS. Felicjanek w Rzymie – Księga Profesji ślubów wieczystych w domu generalnym Zgromadzenia w Krakowie, Księga Prowincji ofiarowania N. M.P. w Detroit, Michigan (USA), Akta Prowincji Warszawskiej (nekrolog s. Marii Kalasancji); Archiwum Prowincji Ofiarowania N.M.P. w Livonia, Michigan (USA) – Akta personalne, Akta Szkoły Podstawowej SS. Felicjanek w Detroit, Materiały Gimnazjum SS. Felicjanek w Detroit, Katalogi siostr, Księga przyjęć do Zgromadzenia; Archiwum Prowincji Warszawskiej Zgromadzenia Sióstr Felicjanek w Warszawie – akta personalne, A. Fuja „Wspomnienia wojenne”, Kronika Prywatnego Gimnazjum Żeńskiego, Księga narad zarządu prowincjalnego, Listy okólne, Notatnik duchowy m. Kalasancji, Protokoły sesji rad pedagogicznych, Sprawozdania powiziacyjne 1934–1962; Archiwum UJ – WF II 504 (Antonina Fuja, s. Maria Kalasancja, felicjanka), WF II 509 (Album Doctorum Philosophiae Universitatis Jagellonicae ab anno 1927[-1949]). Publikowane: M. B. Grabowski, 1993: Felician Sisters. History of the Congregation of the Sisters of St. Felix of Cantalice. Jonston Letter Co., Inc., Newark, New Jersey, ss. 1105; Z. Szlęzak, 1988. Prowincja warszawska Zgromadzenia Sióstr Felicjanek. Nakładem SS. Felicjanek Warszawa, ss. 377; M. J. Ziolkowski, 1984: The

Felician Sisters of Livonia, Michigan. First Province in America. Harlo Press Detroit, ss. 586.

14. Materiały ikonograficzne – Archiwum Prowincji Warszawskiej Zgromadzenia Sióstr Felicjanek w Warszawie: akta personalne.

s. Augustyna CZAPSKA

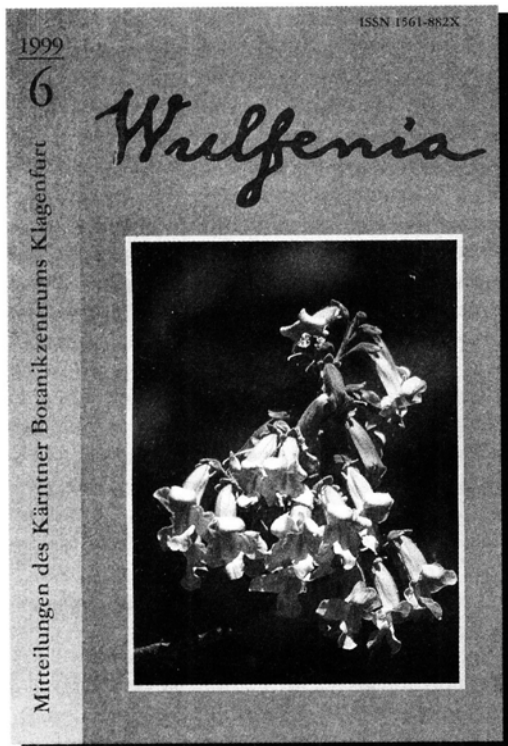
NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

WULFENIA

Wulfenia jest nowym lokalnym austriackim rocznikiem botanicznym, wydawanym od 1992 do 1998 roku z podtytułem *Mitteilungen des Botanischen Gartens des Landes Kärnten*. Poczynając od szóstego rocznika, który ukazał się w 1999 roku, w periodyku poczyniono istotne zmiany, a mianowicie: zmieniony został podtytuł na *Mitteilungen des Kärntener Botanikzentrums Klagenfurt*, format z A5 na B4 i okładka; pismo zostało też oficjalnie zarejestrowane i ukazuje się z numerem ISSN 1561–882X. W czasopiśmie drukowane są oryginalne prace naukowe i notatki z za-

Franz Xaver Freiherr von Wulfen (1728–1805)

kresu szeroko pojętej geobotaniki i ochrony przyrody Karyntii, materiały poświęcone innym obszarom mające znaczenie dla analiz porównawczych, a także morfologii i taksonomii roślin i grzybów zarówno współczesnych, jak i fosylnych oraz *pro memoria*. Zakres przedstawianego pisma najlepiej charakteryzują zamieszczone w roczniku szóstym artykuły: „Floristisches aus Kärnten” (G. M. Schneeweiß), „Das Mauer-Felsenblümchen, *Draba muralis* L., eine sehr seltene ephemere Pionierpflanze, neue für die Flora von Kärnten” (W. R. Franz), „Neue Beobachtungen betreffend die Gattung *Viscum* (Viscaceae) im Klagenfurter Stadtgebiet in Kärnten – in Verbericht” (G. H. Leute, M. Perko), „Neues zur Flora der Bahnanlagen Kärntens” (H. Melzer), „Über bemerkenswerte Funde seltener Wasserpflanzen und ihre Vergesellschaftung im Naturschutzgebiet „Gut Walterskirchen” in Kärnten (Österreich)” (G. H. Leute, W. R. Franz), „Zum Vorkommen von *Betula nana* L., *Carex chordorrhiza* Ehrh. und anderen selten Pflanzen auf der Saualpe in Kärnten” (W. R. Franz)

Tytuł czasopisma *Wulfenia* upamiętnia nazwisko Jezuity, brata Franza Xavera von Wulfena (1928–1805), wybitnego austriackiego botanika, autora m.in. tak ważnych publikacji, jak: *Cryptogama aquatica*...